

1. Inleiding

Huiswerk hoort bij het leven op school. Het is er altijd al geweest en het zal niet meteen verdwijnen. Maar huiswerk leidt vaak tot misverstanden, frustraties, werkdruk en stress. Soms is het voor leerlingen echt te veel. De opdrachten stapelen zich op en de deadlines zijn strak. Over huiswerk is dan ook al heel wat inkt gevloeid. Voor de Vlaamse Scholierenkoepel (VSK) was het dus tijd om in gesprek te gaan met leerlingen over werkdruk en over de *do's en de don'ts* van huiswerk.

Voor VSK is huiswerk al het werk dat leerlingen thuis voor school moeten doen. Het gaat dus over de voorbereiding van taken, toetsen en examens. Dit advies is een uitdrukkelijke oproep van scholieren om werk te maken van een huiswerkbeleid op school dat rekening houdt met wat de groep leerlingen van een studierichting of klas aankan. Zo'n beleid zorgt ervoor dat leerlingen hun werk beter kunnen plannen en minder lijden onder werkdruk en stress. Een duidelijk huiswerkbeleid dat ontstaan is op basis van overleg en dat goed gecommuniceerd en opgevolgd wordt, kan heel wat problemen voorkomen.

Dit advies maakt de pijnpunten rond huiswerk duidelijk en bundelt daarbij de vragen van meer dan 2000 leerlingen. De Vlaamse Scholierenkoepel ging het gesprek aan met de leerlingen van de eigen Algemene Vergadering en met jongeren op de VSK-Inspraakdagen, een jaarlijks inspraakmoment in het Vlaams Parlement. De scholierenkoepel werkte ook samen met enkele scholen. Zij bevroegen met behulp van een klasgesprek bijna al hun leerlingen. In dit advies over huiswerkbeleid en draagkracht worden dan ook opdrachten meegegeven aan leerkrachten en directies. Opdrachten die voor een keer eens van de leerlingen zelf komen. Want wie opdrachten geeft aan jongeren, heeft de opdracht om ervoor te zorgen dat dat op een zinvolle manier gebeurt. Deze opdrachten zijn de *to do's* voor in de (school)agenda van leerkrachten en directies om van een goed huiswerkbeleid een echte prioriteit te maken.

2. Huiswerk geven is...

Opdracht 1: ... goed plannen

Te noteren in de agenda:

- ✓ Betrek leerlingen
- ✓ Zorg voor spreiding van huiswerk
- ✓ Geef leerlingen tijd
- ✓ Overleg met collega's
- ✓ Leer leerlingen plannen

Met de globale werkdruk valt het over het algemeen wel mee. Het is vooral de **onevenwichtige spreiding** die jongeren de das omdoet. De verschillen tussen windstille en razend drukke periodes zijn te groot. Zo groot zelfs dat sommige leerlingen hobby's moeten opgeven om hun schoolwerk rond te krijgen. Een van de schuldigen hier is de uitgebreide reeks rapporten doorheen het schooljaar. Opdrachten komen dan vaak samen vlak voor een van de vele rapportperiodes. Temeer omdat leerkrachten amper overleggen met elkaar over de spreiding. Iedereen wil nog snel snel punten. In veel gevallen gaat het zelfs om grote brokken leerstof, want kleine toets- en herhalingsmomenten tussendoor waren er nog niet. Daarnaast komen er nog heel wat grote opdrachten bovenop deze 'gewone' taken en toetsen. Dat zorgt voor overvolle schoolagenda's, strakke deadlines, vermoeidheid, stress, slechte resultaten en soms zelfs faalangst. Leerlingen geven aan dat digitale leerplatformen hier een oplossing kunnen bieden. Deze platformen bieden heel wat mogelijkheden om de punten en evoluties van leerlingen voortdurend op te volgen om zo een overload aan rapporten en extra werk te vermijden. Volgens jongeren is het dus tijd dat scholen deze digitale opties doelgericht gebruiken en de meerwaarde ervan afwegen tegenover de aanpak en de spreiding van de gewone rapporten.

De vele rapporten zijn volgens scholieren een belangrijk pijnpunt, maar ook wie in een **samengestelde klas** zit, is gezien. De verschillende lessenroosters en schoolagenda's maken van huiswerk plannen een echte heksentoer. Heb je dan nog een **achtste - of in uitzonderlijke gevallen zelfs een negende – lesuur** dan is het geen optie om na school op tijd aan opdrachten te beginnen. Wat tijd inhalen en alvast wat voorbereiden in de **studie** dan maar? Dat is op zich een goed idee. Maar hoe weelderig het aantal uren studie ook tiert, van huiswerk maken en geconcentreerd werken komt meestal niet veel in huis. Nochtans zou die mogelijkheid er moeten zijn voor iedereen die echt wil werken.

Een ander heikel punt zijn de **1-uursvakken**. Ook die tieren weelderig. Maar daar is vaak te weinig tijd om leerstof vlot af te werken en te evalueren. Als er lessen wegvallen, moet er ook nog veel thuis gebeuren. Er dreigt dan opnieuw een hele hoop werk samen te komen. Deze 1-uursvakken zijn zinvol, maar het zwaartepunt van het werk moet toch bij de hoofdvakken liggen. Probeer maar eens grote herhalingstoetsen voor aardrijkskunde en chemie te leren, tegelijkertijd een hele boekenlijst voor Nederlands, Frans en Engels af te werken en daarnaast nog groepswerken, eindwerken en jaaropdrachten te maken. En dan hebben we de gewone taakjes en oefeningen nog niet vermeld. Geen evidentie, zo blijkt uit gesprekken met leerlingen. Een goede, doordachte planning van huiswerk met ruimte voor overleg met leerlingen en collega's is dus een must. Leerlingen vragen ook een lessenrooster met zo weinig mogelijk 1-uursvakken en zonder verloren studiemomenten of overbodige extra uren.

En dan zijn er nog de **examenperiodes**. Ook daar loopt het soms fout. Scholieren moeten vaak op dezelfde dag een examen voor meerdere vakken afleggen. Engels voor de pauze, biologie erna. Beide vakken goed voorbereiden vraagt tijd maar met de strakke deadlines in de examenperiode is deze tijd schaars.

Jongeren maken zich ook zorgen wanneer de hoofdvakken niet goed ingepland zijn in het examenrooster. Frans op een vrijdag en godsdienst na een weekend. Dat is geen ideaal scenario. 'Studeer dan al op voorhand', klinkt het vaak. Maar ook daar moet tijd voor zijn. Leerlingen vragen dan ook om de week voor een examenperiode huiswerkvrij te maken. Scholieren hebben bovendien graag een rooster met maar 1 examen per dag waarin de hoofdvakken na het weekend vallen. Dat maakt het studeren een stuk haalbaarder.

Om deze klachten te counteren zullen heel wat mensen spontaan aangeven dat leerlingen hun werk dan maar beter moeten plannen. En ja, leerlingen beseffen dat ze hier soms een steek laten vallen. Maar het is niet fair om de verantwoordelijkheid voor dat plannen volledig naar hen door te schuiven. De dingen komen soms écht samen, er is soms écht te weinig tijd om alles goed te doen. Ligt het dan steeds aan de leerlingen die niet goed kunnen plannen of moeten we de oorzaak dan niet beter bij de leerkrachten zoeken? Op school wordt in ieder geval niet veel aandacht besteed aan leren plannen. Dat **leren plannen en leren leren** is en blijft nochtans een gedeelde verantwoordelijkheid van de leerling en de school. De school moet het structureel en vooral niet vrijblijvend aanpakken.

Opdracht 2: ... enkel zinvolle opdrachten voorzien

Te noteren in de agenda:

- ✓ Geef feedback
- ✓ Geef enkel zinvol huiswerk
- ✓ Geef huiswerk op maat en maak ruimte voor de inbreng van leerlingen
- ✓ Geef duidelijke instructies
- ✓ Zorg voor een waardering die in verhouding staat tot de geleverde inspanningen

Jongeren zien over het algemeen het **nut** van huiswerk wel in. Het is een manier om met de leerstof bezig te zijn, te herhalen, en zelfstandig te leren werken. Je leert veel werk verzetten op een korte tijd, je leert plannen en discipline aan de dag leggen. Dat is een goede voorbereiding voor later. Huiswerk is zelfs een manier om punten op te halen als je score even wat lager ligt. Leerlingen beseffen ook dat huiswerk in het voordeel van hun leerproces kan zijn. Maar dan moeten ze wel het geluk hebben te kunnen rekenen op een leerkracht die vragen beantwoordt en die **feedback** geeft en zorgt voor **remediëring**. Huiswerk is nu nog te vaak een manier om een leerproces af te sluiten en de leerlingen op basis van een grote opdracht of een toets een definitieve score toe te kennen.

Het nut van huiswerk valt of staat met de **invulling van de opdrachten**. Jongeren krijgen heel wat werk mee naar huis. Bovenop de 'gewone' taken, oefeningen en herhalingsopdrachten worden ze ook overladen met groepswerken, eindwerken, portfolio's ... In die kleine en grote opdrachten kruipt veel tijd. Het zijn vaak opdrachten die jongeren als 'klassiek' huiswerk ervaren. De invulling blijft volgens hen te vaak wat het altijd al geweest is. Huiswerk wordt door de leerkrachten beschouwd als een gewoonte, niet als een meerwaarde. Maar die tijd is voorbij. Jongeren moeten nu vaardigheden ontwikkelen, zelfstandig werken, reflecteren, flexibel zijn, grenzen verleggen, initiatief nemen, samenwerken ... Dat zijn de trefwoorden die je vandaag in jobomschrijvingen vindt maar waar huiswerk geen antwoord op biedt.

Leerlingen moeten ook weten **waarom** een leerkracht een opdracht geeft of waarom hij het leerstofoverzicht voor het examen op een bepaalde manier invult. Wie de schooltijd doortrekt naar huis en beslag legt op de vrije tijd van jongeren is er verantwoordelijk voor dat die tijd zinvol ingevuld wordt en dat jongeren er *in the end* ook effectief iets aan hebben. Ook de instructies kunnen dan maar beter duidelijk zijn. Zo weten leerlingen goed wat

ze moeten doen, waarom die inspanning van hen gevraagd wordt en hoe ze de opdracht het beste kunnen aanpakken.

Scholieren stellen zich bij dit alles nog enkele vragen. Moet huiswerk bijvoorbeeld per definitie **thuiswerk** zijn? Waarom is er in de klas geen tijd om alvast aan een opdracht te beginnen? Je kan daarnaast ook niet zomaar verwachten dat iemand die nog niet volledig mee is met de leerstof in de klas het thuis wel onder de knie zal hebben om de klus daar perfect alleen te klaren. En ervan uitgaan dat iedereen de mogelijkheid heeft om thuis rustig en met al het nodige materiaal aan de slag te gaan, is al helemaal niet realistisch. Huiswerk moet dus in de klas starten.

En, moeten alle leerlingen steeds dezelfde opdracht krijgen? Iedere leerling is anders. Interesses, tempo en achtergrondkennis kunnen heel verschillend zijn. Daar houdt huiswerk niet altijd rekening mee. Er moet dus ruimte zijn voor eigen voorstellen van de leerling en voor **huiswerk op maat**. **Creativiteit** en een **persoonlijke aanpak** zijn dus essentieel. Ook wanneer leerlingen bijvoorbeeld het internet mogen gebruiken om een opdracht te maken. Iets wat integraal te vinden is op websites als scholieren.com heeft als huiswerk geen meerwaarde. Je kan leerlingen dan verbieden om de site te gebruiken en tijdens het verbeteren nauwgezet het internet afspeuren om plagiaat tegen te gaan. Of je kan het ook gewoon van bij de start over een andere boeg gooien, zodat afkijken van websites geen optie meer is. Leerkrachten moeten zich ook realiseren dat leerlingen via onder andere Facebook veel uitwisselen over huiswerk. Hebben ze hun huiswerk dan volledig zelf gemaakt? Daar kan je niet zeker van zijn. Creativiteit is dus een must.

Ten slotte: **succeservaringen en inspanningen belonen**, ook daar moeten leerkrachten bij stilstaan. In opdrachten kan veel tijd en energie kruipen. Leerlingen vragen dan ook dat het gewicht van de evaluatie van een opdracht overeen komt met de inspanningen die ze ervoor gedaan hebben. De verhouding tussen een spellingstoets op vijftien punten waar de leerlingen hoop en al een half uur voorbereidingstijd voor nodig hadden tegenover een groepswerk op twintig punten waarvoor ze enkele woensdagnamiddagen vrij moesten maken, is alleen maar frustrerend en al helemaal geen beloning voor het geleverde werk.

Leerlingen die zelfvertrouwen hebben, die gemotiveerd zijn, feedback krijgen, zelf dingen in handen mogen nemen, keuzes en inspraak krijgen, succeservaringen hebben ... **voelen zich beter, leren beter en scoren beter**. De link tussen huiswerk en welbevinden is dus snel gelegd.

Opdracht 3: ... realistische verwachtingen stellen

Te noteren in de agenda:

- ✓ Stel realistische verwachtingen naar leerlingen
- ✓ Vermijd onaangekondigde toetsen
- ✓ Zorg dat het rapport enkele zinvolle gegevens bevat

Door thuis voor school te werken, is de school niet meer de grote onbekende voor ouders. **Ouders** zijn beter op de hoogte van waar zoon- of dochterlief mee bezig is en krijgen een zicht op de leerprestaties. Maar net omdat

het huiswerk - en het rapport dat van daaruit ingevuld wordt - de aandacht van de ouders krijgt, hebben jongeren af te rekenen met **hoge verwachtingen**. Dat zet hen extra onder druk en voedt de schrik om te falen.

Ouders verwachten dat hun kroost goed scoort. Achterop hinken in de klas is niet de bedoeling. Leerlingen meten zich bovendien vaak aan klasgenoten. Helemaal bovenaan de ladder staan willen ze niet per se, maar helemaal onderaan hangen is ook niet leuk. Het **klasgemiddelde** op het rapport bezorgt leerlingen dan ook onnodige stress. Het is te vaak een basis voor vergelijking en afrekening. Leerlingen horen dan dat ze een tandje bij moeten steken omdat ze in vergelijking met de rest van de klas ondermaats scoren. Ook hun eigen zelfvertrouwen krijgt wel eens een deuk door dat klasgemiddelde. Wie hard gewerkt heeft voor een taak, een toets of een examen en dan nog onder het klasgemiddelde blijkt te scoren, moet een tegenvaller verteren. Door de focus op het klasgemiddelde gaat er geen aandacht meer naar het individuele leerproces. Feedback is op het rapport dan de grote afwezige. Nochtans hechten jongeren hier heel veel belang aan. Of ze nu een goede of slechte score hebben. Daarnaast is het rapport niet altijd op de meest zinvolle manier ingevuld. Snelle tussendoortaakjes en –toetsen worden er al gauw aan toegevoegd 'om toch punten te hebben'. De punten op het rapport zijn dan niet representatief.

Van jongeren wordt ook verwacht dat ze hun best doen op school met het oog op 'later'. Ze moeten gedisciplineerd leren werken en zich voorbereiden op de overload aan informatie en vragen die ook in het hoger onderwijs en op de arbeidsmarkt op hen af zullen komen. Maar dat argument is een dooddoener. Het bezorgt jongeren onnodig stress en het is al helemaal geen argument als het gaat over het nut van het vele schoolwerk.

Ook de **verwachtingen van leerkrachten** liggen hoog. Zo hebben leerlingen het gevoel dat ze door het gebruik van digitale leerplatformen steeds bereikbaar moeten zijn. Plotse opdrachten via Smartschool zijn geen uitzondering meer. Leerlingen vragen dus dat huiswerk ook nog in de klas aangekondigd wordt. Zo staat niemand voor verrassingen. Daarnaast leggen onaangekondigde toetsen extra druk op leerlingen. Door van leerlingen te verwachten dat ze tegen de volgende les steeds leren wat ze de vorige les gezien hebben en er in sommige gevallen ook – zonder dat effectief op voorhand aan te kondigen – een toets aan vast te koppelen, krijgen leerlingen het nog een pak drukker. Hierbij stellen ze zich tegelijkertijd een aantal vragen: Wat met leerlingen die het niet voor elk vak even gemakkelijk hebben? Waarom krijgen zij de tijd niet om hun energie te steken in wat voor hen op dat moment echt nodig is? En wat met de vrije tijd? Jongeren brengen iedere dag al zoveel uren door op de schoolbanken. Moet er dan echt nog zoveel van hun broodnodige vrije tijd aan schoolwerk besteed worden? Dat is niet haalbaar.

Opdracht 4: ... in team werken aan een huiswerkbeleid

Te noteren in de agenda:

- ✓ Werk aan een visie en een huiswerkbeleid op schoolniveau
- ✓ Overleg met collega's en met de directie
- ✓ Geef leerlingen inspraak bij overleg op schoolniveau
- ✓ Communiceer duidelijk over de afspraken rond taken, toetsen en examens
- ✓ Zorg dat alle leerkrachten dezelfde regels hanteren en dat iedereen zich er ook aan houdt
- ✓ Stuur bij indien nodig

Huiswerk kan werken. Veel hangt af van wat in de klas gebeurt. Het is de leerkracht die opdrachten geeft, naar leerlingen luistert en hen begeleidt. Maar huiswerk kan niet los staan van een **visie van de school**. De meerwaarde van huiswerk moet duidelijk zijn en er moeten realistische afspraken zijn over de planning en de aanpak van huiswerk. Anders zijn leerlingen te afhankelijk van de willekeur en de goodwill van individuele leerkrachten. Als iedereen afzonderlijke huiswerkregels heeft, ontstaat er alleen maar verwarring.

Leerlingen geven aan dat leerkrachten te weinig overleggen met elkaar over de invulling van hun lessen en over huiswerk. Leerkrachten moeten zich dus eerst willen realiseren dat huiswerk niet altijd van een leien dakje loopt. Ze moeten bereid zijn er met collega's over te praten en ook op schoolniveau op zoek willen gaan naar gedeelde afspraken en een gedeelde visie op de doelstellingen van huiswerk. Daarbij is de steun van de directie belangrijk. Als er een gezamenlijke visie is, die iedereen ook kent en waar iedereen zich aan houdt, maakt dat het leven voor alle partijen een pak aangenamer. **Overleg, inspraak en een portie goede wil** zijn dus essentieel. Zowel in teamverband als in de eigen klas. Het beleid op school kan vertrekken van de initiatieven van individuele leerkrachten, maar ook van de ideeën van leerlingen over de spreiding en de aanpak van taken, toetsen en examens.

Ten slotte moeten leerkrachten en directies wat niet goed werkt ook **durven bijsturen**, zowel in de klas als op het niveau van de school. De leerlingen zijn hier een belangrijke toetssteen. Zij moeten van in het begin betrokken worden bij het vormgeven van een huiswerkbeleid op school maar moeten ook hun ei kwijt kunnen wanneer niet alles vlot verloopt.

3. Huiswerk op de agenda van leerkrachten en directies: checklist

Leerkrachten en directies zijn spilfiguren bij het vormgeven van een huiswerkbeleid. Een goede aanpak van huiswerk begint bij de leerkracht in de klas, maar kan niet los staan van een aanpak op het niveau van de school. We brengen alle tips en vragen van scholieren samen in een handige checklist voor leerkrachten en directies. Afvinken is de boodschap!

Ben je leerkracht en geef je huiswerk? Probeer dan zoveel mogelijk af te vinken!

PLANNING

- Mijn leerlingen hebben mee beslist over de deadline van het huiswerk.
- Ik heb overlegd met mijn collega's.
- Ik heb afgetoetst bij mijn leerlingen of het geplande huiswerk haalbaar is.

INHOUD EN BEGELEIDING

- Het huiswerk dat ik geef is zinvol, uitdagend en origineel. Het is geen bezigheidstherapie, wel een meerwaarde.
- Ik heb uitleg gegeven over het wat, het waarom en het hoe van het huiswerk dat ik opgeef.
- Het huiswerk gaat enkel over wat in de les gezien is .
- Het huiswerk houdt rekening met verschillen tussen en voorkeuren van de leerlingen.
- Ik begeleid de leerlingen bij het leren plannen en studeren van deze en andere opdrachten.
- Ik maak tijd voor feedback en zorg dat leerlingen vragen kunnen stellen.
- Er zijn/waren nog andere momenten waarop leerlingen kunnen/konden tonen of ze alles onder de knie hebben.
- Er is ook in de klas al tijd om aan het huiswerk te werken.

VERWACHTINGEN

- Mijn leerlingen weten dat ze niet steeds voorbereid moeten zijn op een onaangekondigde toets.
- Enkel als dit huiswerk een meerwaarde is, telt het mee voor het rapport.

BELEID

- Dit huiswerk strookt met de huiswerkregels die gelden op school.
- Ik vraag feedback aan de leerlingen over dit huiswerk en stuur mijn aanpak bij.

Ben je directeur op een school waar huiswerk gegeven wordt? Probeer dan zoveel mogelijk af te vinken!

VISIE OP HUISWERK EN LEREN

- Ik heb met leerkrachten en leerlingen overlegd over het doel van huiswerk op onze school.
- Na overleg met leerlingen en leerkrachten hebben we op school werk gemaakt van een doordachte aanpak van leren plannen en leren leren.
- Op mijn school gelden afspraken over een haalbaar aantal rapporten en een zinvolle invulling ervan.
- Op mijn school is er een duidelijk beleid met betrekking tot feedback en remediëring.

BELEID

- Door overleg met leerkrachten en leerlingen zijn er op mijn school nu afspraken over de hoeveelheid huiswerk.
- Door overleg met leerkrachten en leerlingen zijn er op mijn school nu afspraken over de spreiding van huiswerk.
- Op mijn school geldt een huiswerkvrije periode voor de examens of voor een rapport.
- Op school vullen we in samenspraak met leerkrachten en leerlingen het lessenrooster logisch en zinvol in. Geen overbodige spring- en studieuren, geen onnodige lesuren die de dag enkel langer maken.
- Iedereen op school kent de afspraken over huiswerk.
- Iedereen houdt zich aan de afspraken over huiswerk.
- Ik vraag regelmatig feedback over het huiswerkbeleid op school en stuur bij indien nodig.

4. Bronnen

- Ameye Y. en Vanspauwen, P. (2000). 'Huiswerk in de basisschool: sleutelen aan een huiswerkbeleid', Garant, Leuven.
- Castelijns, J. e.a. (2011). 'Evalueren om te leren. Toetsen en beoordelen op school', Coutinho, Bussum.
- Hattie, J. (2012). 'Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning', Routledge, New York.
- Inspiratiedag 'Samen tot aan de meet', Algemeen Onderwijsbeleid Stad Antwerpen, 25 september 2012.
- Twee discussiemomenten over 'huiswerk' op de Inspraakdag in het Vlaams Parlement op 18 maart 2011.
- Discussiemoment over 'huiswerkbeleid' met de Algemene Vergadering van VSK op 15 september 2012.
- Discussiemoment over 'huiswerk en draagkracht' met de Algemene Vergadering van VSK op 12 januari 2012.
- Vorbereidende opdracht voor de deelnemers aan de Inspraakdag in het Vlaams Parlement op 8 maart 2013.
- Discussiemoment over 'draagkracht' op de Inspraakdag in het Vlaams Parlement op 8 maart 2013.
- Envelopmoment in Atheneum Gentbrugge, mei 2013.
- Envelopmoment in HTB DVM Aalst, mei 2013.
- Envelopmoment in VTI Menen, mei 2013.